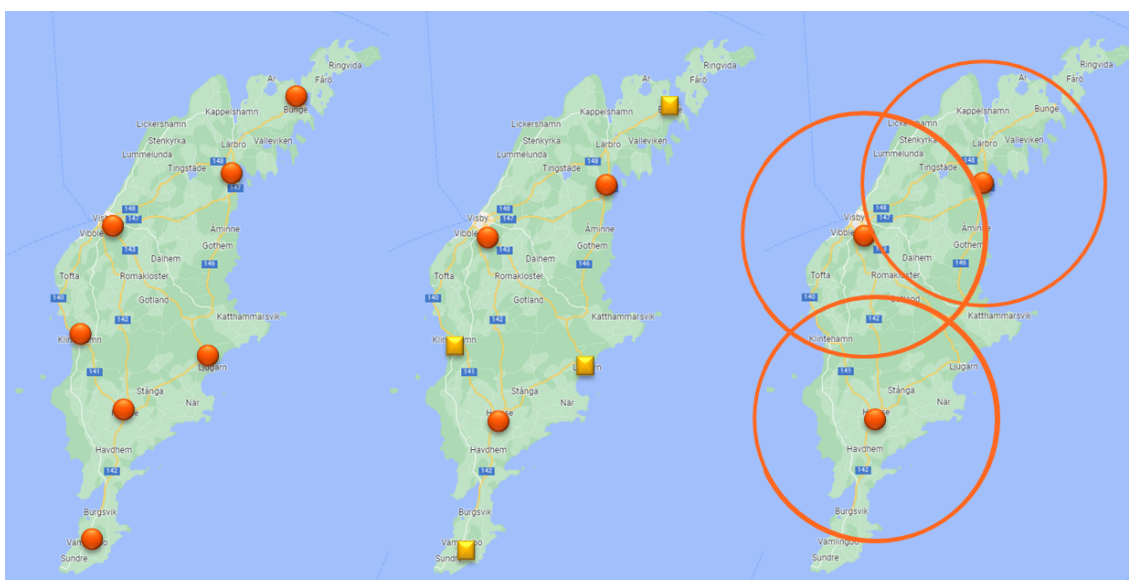

ÅVC verksamhet på Gotland

En effektivare och anpassad verksamhet

Fastställt av tekniska nämnden
Framtagen av teknikförvaltningen
Datum 2023-05-26
Ärendenr TN 2023/1391
Version 1.1

Innehåll

Sammanfattning	3
Tidplan	3
Öppettider	3
Sju ÅVC på Gotland	4
Besökarantal	4
Ekonomi	4
Grundavgiften	4
Behandlingskostnader	5
Entreprenör	5
Drift av Visby och Slite ÅVC.....	5
Kostnader per ÅVC	5
Driftkostnad per besök.....	6
Slite en avfallsanläggning med en komplex ekonomi.	6
ÅVC och det ekonomiska läget	7
En optimerad ÅVC verksamhet	7
Säsongsöppet	7
Kundernas behov på övriga ÅVC.....	7
Ekonomisk konsekvens	8
Obemannad ÅVC.....	9
En systemlösning med förpackningsavfall.....	9
2026 mars införs fastighetsnära insamling	9
Mobil ÅVC	10
Betalning per besök	10
Företag som lämnar avfall på ÅVC	11
Gratis att lämna avfall.....	11
Begränsat antal besök	11
Ekonomisk konsekvens för besökskort och ett begränsat antal besök	11
Alla besök kostar	12
Arbetsmiljö	12
Förslag på framtidens ÅVC.....	13
Tre ÅVC.....	13
Anpassad ÅVC verksamhet	13
Förslag på alternativ till betalning på ÅVC	14
Gratisbesök på ÅVC	14
Varje besök kostar.....	14
Begränsat antal besök	14
Kostnader för företagare.....	15
RISKANALYS	15

Sammanfattning

På Gotland finns sju återvinningscentraler (ÅVC) dessa finns till för att abonnenterna ska kunna lämna det avfall som inte får eller kan läggas i avfallskärnen, till exempel ris och grenar, möbler, avfall från husrenoveringar, elektronik, farligt avfall, med mera. ÅVC verksamheten på Gotland har under flera år drivits med ett underskott som inte finansierats av avfallstaxan, ca 2-3 Mkr/år. Region Gotland driver ÅVC Visby och ÅVC Slite i egen regi och de övriga fem drivs genom entreprenad. Tillgängligheten till ÅVC på Gotland är mycket god och i jämförelse med jämförbara kommuner har Gotland en tillgänglighet över snittet. Gotland är en typisk landsbygdskommun med en större centralort Visby och flera serviceorter runt om på ön. En normalkommun i Gotlands storlek och demografi har tre ÅVC. Det som är utpräglade för Gotland är att under sommaren ökar antalet kunder som ska lämna avfall på ÅVC. 2021 genomfördes ett projekt för att genomlysna ÅVC verksamheten och skapa ett underlag för beslut om den framtida ÅVC-verksamheten. Projektet presenterades i tekniska nämnden och man överlämnade till avfallsavdelningen för fortsatt utredning. I projektet presenterades tre alternativ. Ett nollalternativ som motsvarar dagens ÅVC-verksamhet med investeringar för att nå arbetsmiljökrav och framtida insamling av bygg- och rivningsavfall samt målen i avfallsplanen med fokus på återvinning/återanvändning samt minskad mängd avfall till förbränning. I det andra alternativet föreslog man att stänga fyra av de minsta återvinningscentralerna och investera i två mobila återvinningscentraler. Det tredje alternativet var att behålla alla sju ÅVC men att enbart ha öppet de fyra mindre under sommarveckorna, när det är flest besökare, övrig tid på året är de stängda. Projektet förordade att ha två mobila ÅVC och behålla de tre större ÅVC samt stänga ner de mindre ÅVC.

Tidplan

Det aktuella avtalet för driften av de fem ÅVC på Gotland går ut den 31 mars 2024, det finns möjlighet att förlänga avtalet i ytterligare två år, med ett år i taget. På grund av den ekonomiska situationen inom avfallstaxan är det rekommenderat att inte förlänga avtalet. Ett beslut behöver tas senast oktober 2023.

Öppettider

De större ÅVC har öppet mellan 5-6 dagar i veckan och de mindre ÅVC har öppet 3 dagar per vecka året runt. De mindre ÅVC har längre öppettider på torsdagar under sommarsäsongen. Man öppnar under arbetsdagarna ÅVC från klockan 07:00 och stänger ÅVC mellan klockan 15:00 till 18:00 under dessa dagar.

Tabell 1. Öppettider på ÅVC är på vardagar mellan 7-18 på måndagar, 7-, undantag för ÅVC med (*) dessa stänger klockan 15 under perioden v 38- v19. Under lördag är öppettiden 9-15 på samtliga ÅVC

Nuvarande öppettider	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag
Visby	7-18	7-18	7-15	7-18	7-15	9-15
Slite		7-18	7-16	7-16	7-16	9-15
Hemse	7-18	7-16	7-16		7-16	9-15
Fårösund	7-18			7-15/18*		9-15
Ljugarn	7-18			7-15/18*		9-15
Vamlingbo	7-18			7-15/18*		9-15

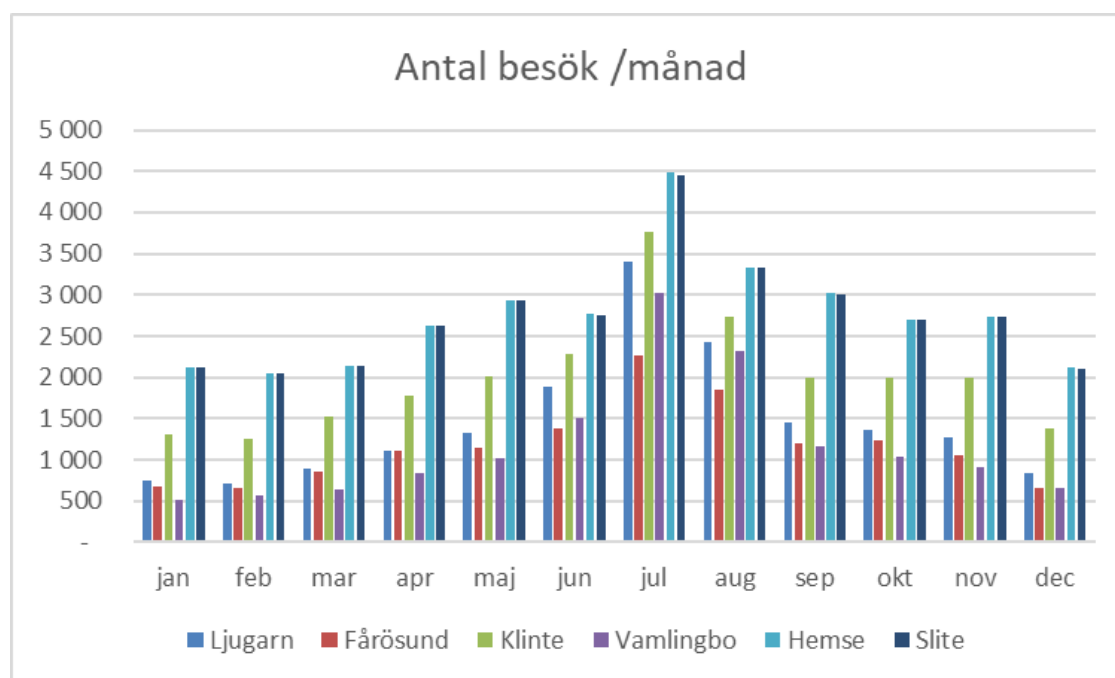
Klintehamn 7-18 7-15/18* 9-15

Sju ÅVC på Gotland

Jämfört med snittkommuner i Sverige är tjänsteutbudet på Gotland nästan dubbelt så stort, de flesta har kommuner har tre ÅVC som täcker motsvarande yta. Men det måste tilläggas att de områden i periferin på Gotland också är de områden som är mest säsongsberoende med utökat antal boende under sommarsäsongen jämfört med under övrig tid på året. Därför är en viktig punkt att beakta likhetsprincipen, det går att enbart ha öppet de mindre ÅVC under sommarperioden, men det kan upplevas att man särbehandlar fastboende mot sommargäster genom att enbart ha sommaröppet. Landsbygdsperspektivet med närhet och tillgänglighet är också en del i bedömningen ska beaktas i nuvarande tjänsteutbud mot att stänga ner de fyra mindre ÅVC på Gotland och bibehålla ÅVC Visby, Slite och Hemse. Dessa frågor måste därför beaktas nogsamt för framtidens ÅVC-lösning, vilket görs nedan.

Besökarantal

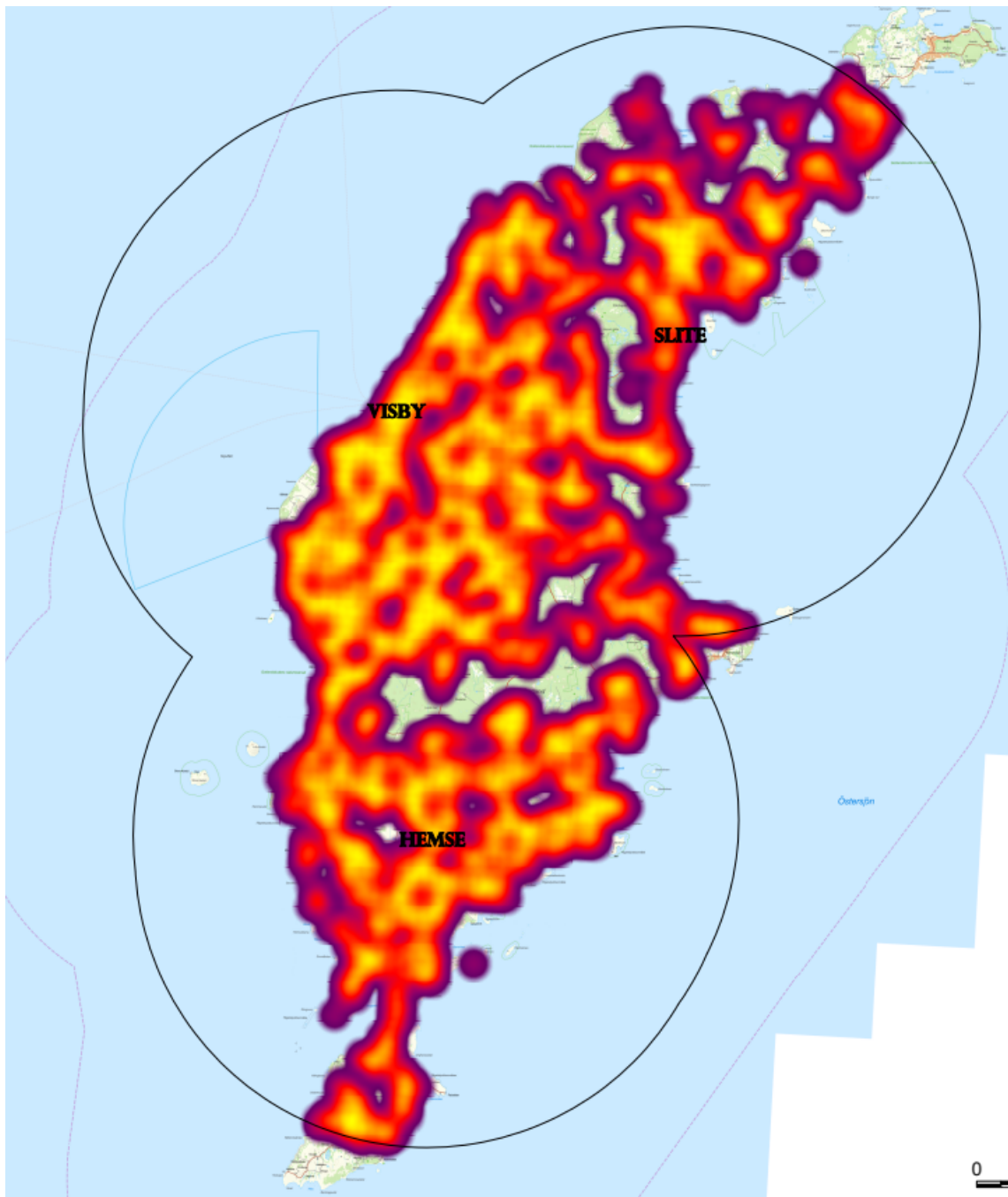
Antalet besökare på ÅVC varierar under året. Besök på ÅVC registreras genom manuell notering samt för Visby med bomöppning. Besökarantalet under åren 2019-2021 har varit relativt stabilt, men det finns en osäkerhet med avseende på COVID-effekten med fler besök på grund av distansarbete, längre tid på Gotland än sommarmånaden, med mera.

Figur 1. Antal besök per ÅVC och månad, medelantal under perioden 2019-2021.

Befolkningstäthet på Gotland

Avfallsavdelningen har av GIS-enheten på Samhällsbyggnadsförvaltningen har på uppdrag av avfallsavdelningen fått i uppgift att utifrån SCB:s register ta fram en så kallad *heat-map* för befolkningstäthet som baseras på punkter som representerar 1 km².

Figur 2. Befolkningsstäthet, av GIS-enheten, datalager SCB befolkning per kvadratkilometer. Fårösund och Sudret saknas statistik på i underlaget.

Ekonomi

Grundavgiften

ÅVC finansieras genom delar av grundavgiften. Grundavgiften finansierar, förutom ÅVC verksamheten, samtliga på enheten administration utveckling, chefer på avdelningen, kundtjänst samt overheadkostnader till Region Gotland. I grundavgiften finns även kostnader för utbildning och utveckling av avfallsverksamheten, framtagande och revidering av avfallsplanen, avfallstaxan samt avfallsföreskrifterna.

Den kodstruktur som avfallsavdelningen medger inte att en budgetram för ÅVC-verksamheten utifrån intäkterna från grundavgiften kan fastställas. En uppskattning har gjorts genom att beräkna differensen mellan intäkter på grundavgiften och kostnaderna för ovan uppräknade verksamheter. Tabell 1 visar underfinansieringen av ÅVC-verksamheten. Det finns variationer, speciellt 2020 som kan förklaras av att kostnader härrörande till annan verksamhet än ÅVC finns med i resultatet.

Tabell 2 Utfall från grundavgift samt resultat för ÅVC verksamheten. Fördelningen för utfall grundavgift är antagen utifrån differensen mellan kostnader för övriga verksamheter som finansieras av grundavgiften.

	2019	2020	2021
<i>Utfall grundavgift för ÅVC</i>	11 757 tkr	14 607 tkr	16 192 tkr
<i>Resultat per år</i>	-3 266 tkr	-1 182	-2 803

Behandlingskostnader

Kostnader för behandling av avfall från ÅVC finansieras av grundavgiften för mindre hushållsavfall, trädgårdsavfall, farligt avfall och förpackningsavfall som lämnas på ÅVC. En avgift för att lämna grovt brännbart på ÅVC tillämpas på Gotland. Avgiften som betalas vid varje besök på ÅVC, ska täcka behandlingskostnaderna för grovt avfall. Avgiften betalas vid infart till ÅVC.

Entreprenör

Region Gotland har upphandlat Fröjelstugan entreprenad AB för att sköta driften av följande ÅVC; Fårösund, Klintehamn, Hemse, Ljugarn och Vamlingbo. Kostnaden per ÅVC, enligt avtalet, är mellan 94 000 - 100 000 kr per månad och ÅVC. Fröjelstugan ansvarar bland annat för kundkontakter, stöd till kunderna att sortera rätt, hålla rent och städad på ÅVC, ta ut betalning för avfall som ska lämnas på ÅVC med mera.

Drift av Visby och Slite ÅVC

Region Gotland driver ÅVC Slite och ÅVC Visby i egen regi.

På ÅVC Visby finns förutom ÅVC en Pantamera anläggning, en omlastningsstation för elavfall och vitvaror från samtliga ÅVC på Gotland inför vidare transport för materialåtervinning på fastlandet. På ÅVC Slite finns även en deponi och ytor för behandling av grovt brännbart avfall. Deponi och behandling av grovt brännbart avfall ingår inte i avfallstaxan och redovisas därför inte.

På ÅVC Slite och ÅVC Visby finns totalt nio renhållningsarbetare anställda. Dessa driver och sköter verksamheten på respektive ÅVC. De ansvarar även för hantering av farligt avfall samt att köra arbetsmaskiner för att lasta om och hålla rent på ÅVC. Kopplat till ÅVC-verksamheten finns två chaufförer anställda som kör avfall från samtliga ÅVC till respektive mottagningsplats för vidare behandling eller omlastning till mottagningsanläggning.

Kostnader per ÅVC

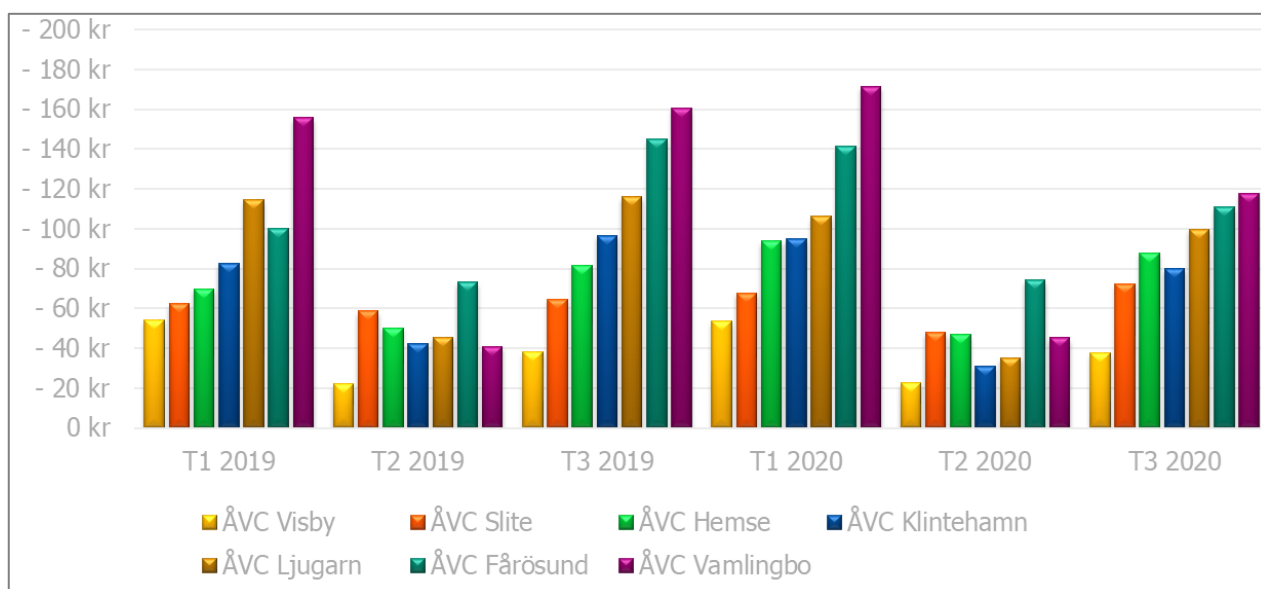
Under 2022 genomfördes en utredning för att genomlysna de faktiska kostnaderna för befintlig ÅVC-verksamhet i detalj. Utredningen kom fram till att kostnaderna inte motsvarade avfallstaxan och att dagens ÅVC verksamhet är en av de största bidragande

kostnadsdrivarna i avfallsavdelningens verksamhet. Utredningen har också tittat på alternativ till systemet med betalning för besök på ÅVC.

Driftkostnad per besök

Att enbart titta på det totala resultatet ger ingen rättvis bild av ÅVC-verksamheten. Nedan görs jämförelser med bland annat kostnaden per besök och tertial, vilket kan sammanfattas av sommarmånader och övrig tid på året. Syftet med denna jämförelse är att förklara skillnader mellan stora och små ÅVC under året.

Det finns en tydlig koppling mellan säsong och kostnad per besök på alla ÅVC. Under sommaråret ökar antalet besökare markant, vilket medför att kostnaden per besök sjunker. Under övrig tid på året är kostnaden betydligt högre per besök på de ÅVC som ligger i områden med många sommargäster. Det kan finnas en grundläggande felkälla i underlaget, då enbart besök på ÅVC Visby registreras automatiskt genom bomöppning. Övriga ÅVC har manuell registrering med räkneverk i hand.

Figur 3. Kostanden per besök och ÅVC. Tertial 2 är perioden maj till och med augusti. Normalt sjunker kostnaden per besök under sommarmånaderna, men på Gotland är skillnaden mycket tydlig.

Slite en avfallsanläggning med en komplex ekonomi.

Lag (1999:673) om skatt på avfall avser att beskatta allt avfall som ska deponeras. Skatten tillförs allt avfall som körs in på avfallsanläggning som har en deponi. Detta innebär att allt avfall som körs in till ÅVC Slite omfattas av lagen och ska deklarerars. Skatten ligger för närvarande på 634 kr/ton och ska betalas för allt avfall som körs in till deponin, behandlingsplattan på ÅVC Slite samt allt avfall som lämnas av kunderna på ÅVC Slite. Avdrag får göras för det avfall som körs ut från avfallsavdelningen. Det var avfallsskatten som drog ner resultatet ytterligare för avfallsavdelningen 2022 med cirka 4 000 tkr. I samband med deponiverksamhet som är kombinerad med övrig avfallsverksamhet är detta en känd utmaning för bokföring. Avfallet som kördes in till deponin under hösten/vintern 2022 var jordmassor från saneringen av Rävågen. Utmaningen är att på ett säkert sätt uppskatta mängden insamlat avfall, separera det avfall som ska hanteras på anläggningen samt att undvika att betala skatt för vatten som avdunstat under tiden när avfallet legat på avfallsanläggningen. Det är därför viktigt att med stor försiktighet driva ÅVC verksamhet

på en avfallsanläggning med deponi. Ett alternativ är att anlägga ÅVC Slite på en annan plats utanför dagens avfallsanläggning.

ÅVC och det ekonomiska läget

Mängden avfall från hushållen fungerar som en indikation på ekonomin i samhället. Vid goda tider köper, bygger, renoverar och konsumerar hushållen mer vilket genererar mer avfall. Under sämre tider minskar mängden avfall genom lägre konsumtion, renoveringar på grund av minskade ekonomiska marginaler i hushållen. Det är därför svårt att fastställa prognoser på mängden avfall som ska lämnas på ÅVC. Vid sämre tider ökar index på grund av ökade omkostnader för transporter och behandling, vilket gör att kostnaderna för behandling ökar. Det är därför viktigt att bibehålla en balans när avfallstaxan och övriga dimensioneringar av verksamheten görs för att anpassa till tider med god ekonomisk tillväxt.

En optimerad ÅVC verksamhet

Nedan finns förslag på att erhålla ett relativt högt tjänsteutbud och att bibehålla befintliga ÅVC genom att minska öppettider under årstider när de har minst antal besök.

Säsongsöppet

Den årstidsberoende och konjunktur känsliga verksamheten på återvinningscentralerna på Gotland har idag ett högt tjänsteutbud avseende antal besök och när besöken sker. Antal besök utanför besöks säsongen är få och kostnaderna för att hålla öppet de mindre ÅVC överskrider nyttan med öppethållande och de kostnader som belastar de mindre ÅVC. I statistiken går det att urskönja ett mönster där främst ÅVC Visby och ÅVC Slite har jämna och relativt låga kostnader per besök, medan ÅVC Hemse har en viss årstidsvariation. Däremot har de övriga ÅVC tydliga årstidsvariationer, se Figur 3. Ett viktigt syfte med framtidens ÅVC är att inte bidra till ökad nedskräpning, därför kan de mindre ÅVC fortsätta finnas kvar, men att tjänsteutbudet anpassas till säsongerna med färre öppettid dagar. Under vinter och höstsäsongen, när det är minst antal besök på ÅVC bör öppettiderna anpassas efter kundernas behov. Ett förslag är att dessa fyra mindre ÅVC har öppet en lördag i veckan, övrig tid på är dessa ÅVC:er stängda. Under våren och sommaren bör de mindre ÅVC ha öppet tre dagar i veckan för att möta kundernas behov av att lämna avfall samtidigt som det inte blir långa köer in till ÅVC. På detta sätt beaktas glesbygdsperspektivet och likhetsprincipen.

Kundernas behov på övriga ÅVC

Personalen på de stora ÅVC i Slite och Visby har fört fram följande och det framkommer även i statistiken att det finns ett mönster på när besökarna utnyttjar ÅVC under dagen. Öppettiderna på ÅVC:erna idag är inte anpassade efter när de flesta avfallsabonnenter kan besöka dessa utan är anpassade för verksamhetsutövare, se Tabell 1. Förslaget är att anpassa öppettiderna till Regionens huvudsakliga kund, avfallsabonnenten, snarare än industriöppettider. Detta gör också att nya scheman kan effektiviseras i framtiden och som möter kundernas behov efter sina arbetstider, förslagsvis mellan klockan 8-18 på vardagar och 10-16 på lördagar.

Tabell 3 Förslag med anpassad ÅVC verksamhet, veckorna 36 till 19, samt exklusive påskveckan.

Vinteröppet	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag
Visby	10-20	10-20	10-18	10-20	10-20	10-16
Slite		10-20	10-20	10-19	10-20	10-16
Hemse*	10-20		10-20			10-16
Fårösund						10-16
Ljugarn						10-16
Vamlingbo						10-16
Klintehamn						10-16

Tabell 4 Förslag med anpassad ÅVC verksamhet, sommaröppettider påskveckan samt vecka 20 till v35.

Sommaröppet Påsk + v20-v35	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag
Visby	10-20	10-20	10-18	10-20	10-20	10-16
Slite		10-20	10-20	10-19	10-20	10-16
Hemse*	10-18		10-20			10-16
Fårösund	10-18		10-18			10-16
Ljugarn	10-18		10-18			10-16
Vamlingbo	10-18		10-18			10-16
Klintehamn	10-18		10-18			10-16

Ekonomisk konsekvens

För att räkna på kostnader kopplat till öppettider antar vi att samma mängd avfall lämnas på ÅVC (oberoende konjunktur), samt att kostnaden för entreprenad är densamma som i nuvarande avtal, vid beräkning av kostnaden.

Den ekonomiska konsekvensen av att stänga de fyra ÅVC som har minst antal besök och stor säsongvariation, Fårösund, Klintehamn, Ljugarn, Vamlingbo skulle innebära en besparing på ungefär 2 975 tkr/år. Hemse, Visby och Slite finns kvar med samma antal öppet timmar som nu, men med en förskjutning av öppettiderna för att anpassas till de kunder som har avfallsabonnemang. Denna lösning motsvarar i stora drag det teoretiska underskottet för ÅVC-verksamheten.

Om man bibehåller samtliga ÅVC men med en säsonganpassad ÅVC, blir besparingen ca 1 032 tkr/år.

Tabell 5 Jämförelse av de olika alternativen. Rak kalkyl av resultat för entreprenörskostnader och personalkostnader för avfallsavdelningen, ej inräknat behandlingsavgifter och övriga kostnader. För konsekvenser på avgiften med 10% höjning, se Tabell 7.

	Kostnad total (tkr/år)	Besparing (tkr/år)	Höjning grundavgift i taxan (%)
Nuläge, Tabell 1	- 11 686	-	13 %
Förslag säsongöppet, tabell 3-4	- 9 334	1 032	7 %
Enbart tre ÅVC	- 8 711	2 975	0,5 %

Tabell 6. Påverkan av grundavgiften enligt avfallstaxa 2023. Observera att höjningen är exklusive indexhöjningar.

	Grundavgift 2023 (kr/år)	ÅVC som idag +13% (kr/år)	Säsongsöppna ÅVC +7% (kr/år)	Inga små-ÅVC +0,5% (kr/år)
En- och tvåbostadshus	1 128	+147	+79	+6
Flerbostadshus	794	+103	+56	+4
Fritidshus, sommarperiod	679	+88	+48	+3
Verksamheter	1 049	+136	+73	+5

Obemannad ÅVC

Obemannad ÅVC är en relativt ny form av ÅVC som är öppen alla dagar, dygnet runt, året runt. De erfarenheter som finns av dessa är att kunderna upplever en hög servicegrad. Från verksamhetens sida kan denna form medföra sämre sortering av avfallet vilket leder till ökade behandlingskostnader, stölder av avfall förekommer för obehövade obemannade ÅVC och skadegörelse. Man har också identifierat att risken för personskador ökar när ÅVC är obemannad, kunderna är oftast ensamma och sker olyckan sent på kvällen kan kunden riskera att vara kvar fram till nästa dag utan hjälp om den skadade inte kan nå eller har tillgång till telefon. Med ovan risker har flera verksamheter valt att dels enbart tillåta de som genomgått en digital utbildning om sortering få lov att nyttja ÅVC:n när denne är obemannad. Man har även infört kameraövervakning för att se vilka kunder som sorterar fel för att dels kontrollera vem och att kunden får gå igenom en ny utbildning innan nytt tillstånd att lämna kan ges, stjäla avfall samt jourarbetstid så att kunder kan nå personal vid olycka eller när utrustningen inte fungerar. Denna hantering är dyr och kräver investeringar, redundanta system (reservsystem) samt mycket noggrann utredning innan uppstart. De aktörer som infört obemannade ÅVC:er har efter uppstartstiden upplevt en positiv effekt med ökat medvetande efter utbildningen. I detta skede bedömer avfallsavdelningen att det kan genomföras, men när den stora förändringen med förpackningsinsamlingen är genomförd år 2027, kan avfallsavdelningen utreda detta koncept mer noggrant.

En systemlösning med förpackningsavfall

En stor andel av avfallet som lämnas på ÅVC är förpackningsavfall. Kunderna upplever bland annat att det är enklare att bli av med avfallet i de öppna containrarna än i de mindre hål som finns på de standardiserade containrarna på återvinningsstationerna (ÅVS). Främst ÅVC i Vamlingbo och Ljugarn fungerar som den enda platsen att lämna förpackningsavfall då det saknas en fullskalig återvinningsstation i dessa områden. Det finns därför en möjlighet att i samband med att Region Gotland tar över insamlingsansvaret för alla ÅVS 2024 att tillse att ÅVC har en del som alltid är öppen för att lämna förpackningsavfall även när ÅVC är stängd. Detta kan bland annat göras genom att ändra staketet, nya markavtal, nya bygglov, men bör ses som en separat ekonomisk enhet mot ÅVC. I vissa fall kommer ÅVC ha kvar de större containrarna för att möjliggöra att man kan slänga det större förpackningsavfallet när ÅVC har öppet.

2026 mars införs fastighetsnära insamling

I samband med att Region Gotland ska införa fastighetsnära insamling, vilket innebär att samtliga avfallsabbonenter ska kunna lämna sitt förpackningsavfall i nära anslutning till sitt

boende, bedöms behovet av att besöka ÅVC minska. Enligt uppgifter är det många som utnyttjar dagens ÅVC för att lämna sitt förpackningsavfall. I samband med att detta införs kommer stora förändringar att ske inom avfallsavdelningens verksamhet. Dels för att det är enkelt men också för att man har med sig annat avfall. I samband med denna utredning kan det vara lämpligt att vikta behovet av sju ÅVC om behovet minskar för att besöka dessa i samband med den mer kundvänliga möjligheten att lämna förpackningsavfall nära sitt boende.

Mobil ÅVC

I tidigare utredning från Miljö och avfall föreslår man mobila ÅVC. Detta ger en viss besparing, men kräver tätare transporter, omfattande uppstädning samt att Region Gotland behöver ändamålsenliga platser för att upprätthålla servicenivån och miljökraven. Ett exempel är en utredning av befintligt mobilt ÅVC i en mindre kommun av Gotlands storlek samt Avfall Sveriges sammanställning av mobila ÅVC. I dessa upplyser man om att mark krävs för en mobil ÅVC, det är vanligt att containrar/behållare fylls på väldigt snabbt vilket kräver extra körningar från de mobila ÅVC. En annan del som man upplyser om är kravet av att hålla rent efter sig. Servicegraden gentemot kund är hög. Dock finns idag redan befintliga ÅVC på sju platser på Gotland, vilka är väl inarbetade och kan möta kundernas behov väl. Den tidigare utredningen visade på stor besparingspotential, men med hänsyn till ovan avvikelser kan denna besparing bli mindre.

Betalning per besök

Enligt avfallstaxan är följande fraktioner gratis att lämna på ÅVC:

- Sorterat trädgårdsavfall
- Rent trä
- Textil
- Metallsrot
- Farligt avfall
- Elavfall
- Förpackningsavfall
- Pant

Övriga fraktioner kostar 50 kr/bil eller 100 kr/bil + släp. Det är främst grovavfall som berörs av avgiften. Om besökaren inte sorterar sitt avfall enligt anvisningarna debiteras 1 290, 26 kr/m³ eller 2 580,53 kr/ton.

Systemet kan upplevas orättvist för kunder och tillämpningen kan variera mellan besöken och vem som debiteras. Det har skett en förändring under 2022, där alla ÅVC:er tar ut avgifter enligt taxan, men upplevelsen av orättvisa kvarstår hos kunderna. ÅVC:erna använder sig av både kort- och kontantbetalning. Med kontanthantering finns främst risken för stöld/rån och utgör ett arbetsmiljöproblem som måste hanteras. Region Gotland är skyldig att erbjuda båda betalningarna samtidigt på grund av likställighetsprincipen.

Intäkterna för ÅVC under pandemiåren 2020-2022 motsvarade i årsmedel runt 3 000 tkr/år, denna intäkt motsvarar en maximal intäkt då mängden avfall under pandemin var högre på grund av fler boende på ön under en längre tid tillsammans med en högkonjunktur med stor köpkraft i hushållen. Avgiften är en behandlingskostnad för det som anses vara annat avfall som inte uppstått inom hushållets normala drift. I samband med att begreppet avfall under kommunalt ansvar infördes 2021 medförde det att

begreppet omfattar allt avfall som uppstår i hushållet, även från omfattande bygg- och rivningsprojekt i hushållet, t.ex. byggnation av altan, renovering av kök, möbler, med mera. Därför ska allt avfall som i taxan vara gratis att lämna in för den som har ett avfallsabonnemang på Gotland.

Företag som lämnar avfall på ÅVC

Det finns idag minst tre privata entreprenörer inom avfallsverksamheten på Gotland som tar emot avfall från företagare. Det är viktigt att förstå att grundavgiften inte får lov att användas för att medvetet, eller omedvetet, konkurrera ut dessa företagare. Det finns ett prejudikat på detta inom EU (Teckal kriterier) och därför ska avgiften för företagare som vill lämna sitt avfall på ÅVC anpassas till konkurrerande verksamheter. Förslagsvis ska företagare debiteras 1 250 kr/besök och max fordonsviktklass på 3,5 ton.

Gratis att lämna avfall

Effekten av att införa gratis besök är att taxan inte täcker behandlingskostnaderna för det tillkommande avfallet och ÅVC-verksamheten kommer få ett underskott på maximalt 3 000 tkr/år. Det är dock viktigt att poängtera att avfall som lämnas på ÅVC enbart är till för de som har ett avfallsabonnemang. Med förslaget om anpassade öppettider kommer avfallsavdelningen inte räkna hem effektiviseringen utan kommer fortfarande ge ett negativt resultat per år. Det finns även en riska att obehöriga avfallslämnare kan belasta taxan, denna risk bedöms dock som liten på grund av ö-läget och att ingen åker till Gotland för att slänga avfall i grannkommunen.

Begränsat antal besök

För att hantera frågan om att enbart de som har avfallsabonnemang lämnar avfall på ÅVC kan man införa besöksbegränsning med fem besök per år för villakunder och tre besök för de som bor i lägenheter, detta hanteras genom att varje avfallsabonnemang får ett passerkort som är förprogrammerat med fem besök per år. Antalet besök vid årsskiften ställs automatiskt om till fem, kvarvarande besök förs inte över till det nya året. Om abonnenten överskrider sina fem besök föreslås en debitering på 200 kr/besök och som läggs till på avfallsfakturan. Företagare som lämnar sitt avfall på ÅVC kan teckna sig för ett företagskort där företaget debiteras 1 250 kr/besök och som faktureras företaget varje månad. För att införa gratis besök med inpasseringskort krävs det att det finns trafikbommar med kortläsare kopplade till en central databas som kopplas till Regionens system EDP Future. Det finns minst tre företag som levererar inpasseringslösningar. En fördel med bom-system vid in passage är att man automatiskt kan begränsa antalet samtidiga besökare på respektive ÅVC, vilket medför en lättare trafiksituation inne på ÅVC samtidigt som kunderna kan få hjälp av fler i personalen på ÅVC:n. Flera kommuner har infört inpasseringssystem och de har samtliga påvisat positiva resultat, man heller inte iakttagit någon ökad nedskräpning efter införandet. Det är dock viktigt att farligt avfall, förpackningsavfall, elavfall och pant befinner sig utanför inpasseringsbommarna.

Ekonomisk konsekvens för besökskort och ett begränsat antal besök

Förutom en rättvisare debitering kommer konsekvensen att bli ett underskott i resultatet för ÅVC verksamheten det första året. Förslagsvis är att grundavgiften höjs för den beräknade förlusten på 3 000 tkr/år. Detta motsvarar en höjning av grundavgiften med 10%, från 27 000 tkr/år till 30 000 tkr/år.

Tabell 7 Beräkning av kostnadshöjning av grundavgiften med 10% fördelat på de abonnemang som finns i avfallstaxan.

Grundavgift hushållsavfall per år	Avfallstaxa 2023	Förslag höjning med 10%	Höjning per år med 10%
En och tvåbostadshus (kr/hushåll)	1 127,98	1 240,78	+112,80
Flerbostadshus (kr/lägenhet)	794,19	873,61	+79,42
Fritidsboende, sommartid (kr/hushåll)	679,09	747,00	+67,91
Verksamheter (kr/verksamhet)	1 048,56	1 153,42	+104,86

Alla besök kostar

För att undvika en höjning av avfallstaxan genom införande av ett begränsat antal besök på ÅVC kan ett inpasseringssystem införas där varje besök kostar 10 kr utan begränsning på antal besök. Avgiften täcker kostnaden för allt avfall utom pant, förpackningsavfall, farligt avfall och elavfall, detta kan hanteras genom att anpassa respektive ÅVC för att ta ut avgift vid passage till de avgiftsbelagda avfallsfraktionerna.

Denna lösning kräver att samtliga ÅVC byggs om för att genomföra systemet, speciellt för att tillåta gratis avlämning av förpackningsavfall, pant, farligt avfall och elavfall. En aspekt med denna lösning är att återbruket kan missgynnas då det måste befinna sig innanför avgiftsbelagt område för att inte missbrukas av besökarna. En osäkerhet med detta system är

att den inte beaktar besökare som enbart lämnar farligt avfall, pant, förpackningsavfall eller elavfall. Modellen beaktar heller inte att man samlar på sig mer avfall inför besöket, varmed intäkten inte täcker kostnaden för behandling av avfallet. Modellerat ekonomiskt utfall kan därför bli lägre om avgiften på 10 kr/besök införs. Besöken läggs automatiskt in på avfallsfakturan från region Gotland.

Tabell 8 uppvisar förväntad intäkt om obligatorisk besöksavgift införs. Antalet besök är beräknat på medelantal besök under åren 2019-2021.

	Antal besök / år	Besöksavgift	Summa besöksavgift
Hushåll/lägenheter	310 000 st/år	10 kr/besök	3 100 000 kr/år
Företag	Okänt	1 000 kr/besök	Okänt

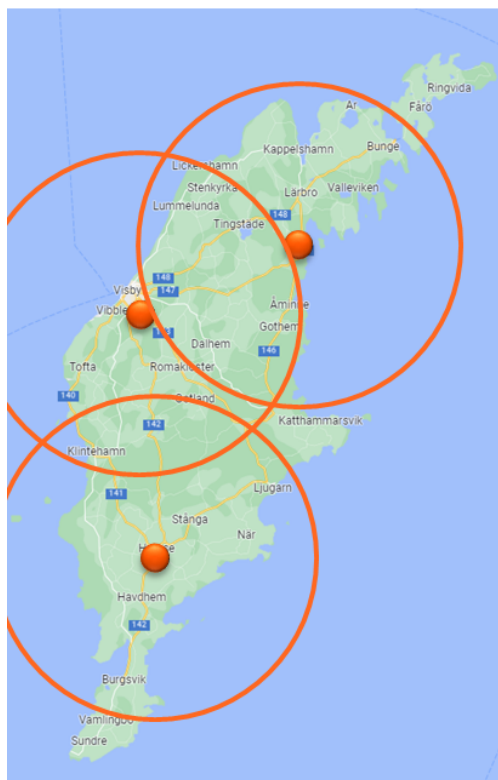
Arbetsmiljö

Arbetsmiljön på samtliga ÅVC har brister, det är främst utformning som uppvisar brister som måste hanteras. Trafiksituationen under högsäsong kan på samtliga ÅVC vara mycket hög. Att införa begränsning för antal fordon som samtidigt får vistas på ÅVC är en utmärkt lösning, men kan bidra till långa köer in till ÅVC på allmän väg. Bästa sättet att införa detta system är att anlägga en bom vid infart och en bom eller räknare på utfarten. Bygga om ÅVC är också ett bra komplement för att underlätta ett cirkulärt trafikflöde runt om på ÅVC. Backning med släpvagnar kan upplevas som en utmaning i en stressig och trång situation, att utforma ÅVC för att lätt bli av med avfallet utan att backa är därför önskvärt. De mindre ÅVC har inte nödvändig, personlig räddningsutrustning för att hantera flytande farligt avfall. Vid till exempel stänk i ögon saknar bland annat ÅVC Vamlingbo rinnande vatten och därmed nöddusch. ÅVC Ljugarn saknar tillgång till vatten av god kvalitet, de har en egen borrard brunn, men kvaliteten på vattnet är inte tillräcklig. Förslaget är därför att ta bort möjligheten att lämna farligt avfall på de fyra mindre ÅVC och hänvisa kunderna till ÅVC Visby, Slite och Hemse. Stölder förekommer också av bland annat bilbatterier på de

mindre ÅVC, detta kan begränsas genom att hänvisa bilbatterier till platser där man säljer bilbatterier eller till de större ÅVC. Vid stöld rör sig obehöriga på området, de klipper sönder staket, förstör lagringsbehållare, som ska hållas låsta med mera.

Förslag på framtidens ÅVC

Tre ÅVC

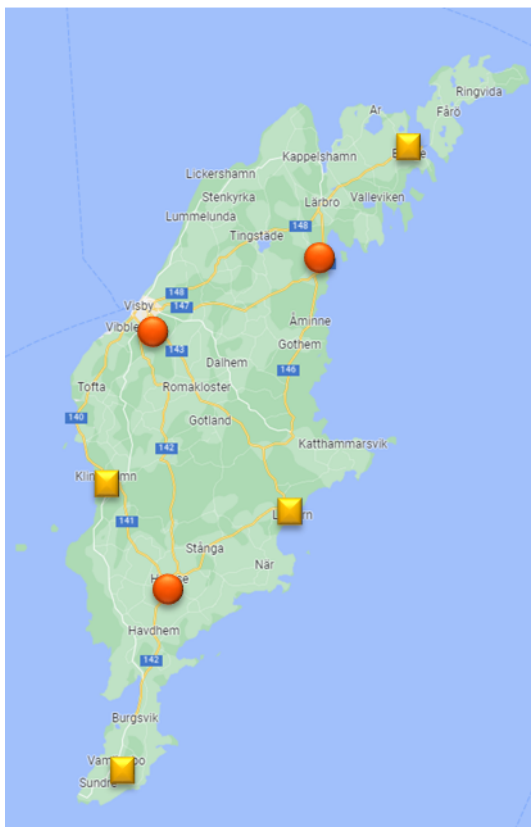
Figur 4. De tre huvudsakliga ÅVC på Gotland, Visby, Slite och Hemse. Ringarna motsvarar tre mils radie från respektive ÅVC.

Gotland kan bedriva sin ÅVC verksamhet på enbart tre ÅVC. Det kräver dock att kunderna i vissa fall behöver köra mer än 3 mil för att komma till närmaste ÅVC. Dessa tre ÅVC har proportionerliga upptagningsområden och är anpassade utifrån både storlek och kapacitet för att ta hand om avfallet som genereras på Gotland. Dessa tre ÅVC ska därför anpassas för att bland annat ta emot mer avfall från fler besökare och med en högre säsongsvariation än tidigare. De tre naven Visby, Hemse och Slite utgör stommen i Gotlands återvinning av avfall, där samtliga avfallsfraktioner kan omhändertas. Öppettiderna är mer anpassade utifrån befolkningstätheten inom respektive upptagningsområde och kommer vara densamma under hela året. Idag drivs ÅVC Hemse av anlitad entreprenör. För att säkerställa servicenivån, varumärke och utbildningsnivå föreslås alla tre drivas genom Region Gotlands försorg. ÅVC Vamlingbo, Ljugarn och Fårösund görs om till återvinningsstationer för att lämna förpackningsavfall.

Anpassad ÅVC verksamhet

De tre ÅVC Visby, Slite och Hemse kvarstår som de stora ÅVC på Gotland. Däremot anpassas de mindre ÅVC i Fårösund, Klintehamn, Ljugarn och Vamlingbo till mindre ÅVC

där man tar emot allt avfall förutom farligt avfall. Öppettiderna på dessa mindre ÅVC anpassas till säsongen och är enbart öppna en lördag per vecka under lågsäsongen men tre dagar i veckan under högsäsong.

Figur 5. De fyra mindre ÅVC är markerade som kvadrater, Vamlingbo, Ljugarn, Klintehamn och Fårösund.

Förslag på alternativ till betalning på ÅVC

Gratisbesök på ÅVC

Detta förslag innebär att grundavgiften måste höjas för att kompensera mot bortfallet av dagens intäkter när man betalar för sitt besök på ÅVC. Det finns risk med detta förslag där särbehandling kan ske för de som lämnar mycket avfall och de som lämnar en mindre mängd avfall och att detta går ut över samtliga abonnenter.

Varje besök kostar

Att införa en obligatorisk avgift för varje besök på 10 kr har möjlighet att fungera, men även här finns en risk för särbehandling av kunderna som ovan. Det finns också risk att man kan utnyttja andra delar på ÅVC för att undvika kostnaden.

Begränsat antal besök

Detta har införts i flera kommuner som ett alternativ till att betala per besök eller gratis besök. Avfallsabbonenterna får ett besökskort eller tag med förprogrammerat antal besök per år. Vanligtvis använder kommunerna 5 besök per år för abonnenter i en- eller

tvåfamiljshus och 3 besök per år för abonnenter i lägenheter. Om man använder fler besök kommer dessa att läggas på avfallsfakturan med 200 kr/besök.

Kostnader för företagare

På Gotland finns det idag konkurrens för att ta emot företagens avfall. Därför ska avgiften anpassas till dessas avgifter för att inte Regionen ska konkurrera mot dessa genom grundavgiften. De s.k. Teckal-kriterierna. Därför ska avgiften sättas utifrån de privata aktörernas avgift, ungefär 1 250 kr/besök.

RISKANALYS

Riskanalysen görs genom en så kallad SWOT-analys, där styrkor och svagheter är interna delar som beaktas. Möjlighet samt hot är externa delar som beaktas, exempelvis kundperspektivet.

Alternativ 1. Bibehålla alla ÅVC som idag.

<p>Styrka</p> <ul style="list-style-type: none"> ● En välkänd verksamhet. ● Inarbetade hämtningsrutter för avfall. ● Landsbygdsperspektivet bibehålls ● Varumärket bibehålls. ● God möjlighet att säkerställa att avfall kan omhändertas. 	<p>Svaghet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kräver ombyggnation på minst tre ÅVC för att klara arbetsmiljökraven. ● Risk för låg effektivitet under lågsäsong på grund av fåtal besök. ● Gotland kommer att sjunka i rankingen i den årliga Nils Holgersson rapporten.
<p>Möjlighet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Avfallsabbonenterna vet var de ska åka. ● Inga större förändringar för avfallsabbonenterna. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Protester mot höjning med som mest 147 kr/år av taxan. ● Höjningen kan upplevas orättvis för de som inte lämnar mycket avfall.

Alternativ 2. Säsongöppet på de mindre ÅVC i Ljugarn, Klintehamn, Vamlingbo och Fårösund. Visby, Hemse och Slite har samma öppettider. De mindre ÅVC tar inte emot farligt avfall. Återvinningsstationer för förpackningsavfall (ÅVS) finns utanför ÅVC.

<p>Styrka</p> <ul style="list-style-type: none"> ● En välkänd verksamhet. ● Inarbetade hämtningsrutter för avfall. ● Landsbygdsperspektivet bibehålls. ● Optimerad verksamhet utifrån besökarantal. ● Hämtning av farligt avfall blir effektivare, ● Varumärket kan i huvudsak behållas. 	<p>Svaghet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kan vara svårt att upphandla entreprenörer som driver ÅVC-verksamheten på oregelbundna och oattraktiva tider, kan bli en merkostnad. ● Nedskräpning runt de mindre ÅVC på grund av att kunderna inte kan slänga avfall som man är van vid. ● Gotland kommer att sjunka i rankingen i den årliga Nils Holgersson rapporten.
---	--

<p>Möjlighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Avfallsabonenterna vet var de ska lämna avfallet. • ÅVS finns tillgänglig utanför ÅVC. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Höjning av taxan med som mest 79 kr/år och abonnemang. • Protester mot höjning av taxan. • Kan upplevas som särbehandling av sommargäster genom att ha öppet fler dagar under högsäsong.
---	--

Alternativ 3. Stänga de mindre ÅVC i Klintehamn, Fårösund, Ljugarn och Vamlingbo. Dessa görs om till ÅVS. Övriga tre ÅVC i Visby, Slite och Hemse anpassas till ökat besöksantal.

<p>Styrka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det finns gott om utrymme för att anpassa de kvarvarande ÅVC till ökat besöksantal. • Hämtning av farligt avfall och elavfall blir effektivare. • Samtliga ÅVC är bemannade av Region Gotland, med enhetligt kundbemötande och information. • Avfallsavdelningen kan lägga resurser på att utveckla verksamheterna ytterligare med enbart tre ÅVC. • Tydligare kostnadsbild för respektive ÅVC. • Minskat behov av antal containrar, reinvesteringsbehovet minskar. 	<p>Svaghet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Avfallsabonenterna bemöter medarbetarna på ett otrevligt sätt på grund av förändringen. • Risk för nedskräpning runt de nedstängda och kvarvarande ÅVC. • Varumärket kommer att försämrats. • Nedskräpning runt ÅVS och kvarvarande ÅVC på grund av att kunderna inte kan lämna avfall som de är vana vid. • Landsbygdsperspektivet kan bli något sämre med tre ÅVC, men bedöms vara likvärdigt andra landsbygdskommuner.
<p>Möjlighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taxan behöver inte höjas för avfallsabonenterna. • Besöken på ÅVC blir effektivare genom att ÅVC anpassas. • Att lämna förpackningsavfall blir ytterligare tillgängligt i Ljugarn, Vamlingbo och Fårösund, då dessa blir ÅVS som är öppna dygnet runt, året runt.. Hemse, Slite och Visby har ÅVS tillgänglig dygnet runt, året runt. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protester från allmänheten på grund av denna förändring.

Besöksbegränsning. Fem (5) besök per år för en- tvåfamiljshus och tre (3) besök per år för lägenheter. Ytterligare besök debiteras 200 kr/besök på avfallsfakturan. Farligt avfall, elavfall, pant samt förpackningsavfall omfattas inte besöksbegränsningen.

<p>Styrka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbetsmiljön blir bättre med färre samtidiga besök. 	<p>Svaghet</p>
--	-----------------------

<ul style="list-style-type: none"> ● Betalsystemet försvinner, vilket minskar risken för rån och stöld. ● Ökad bemanning på ”plattan” för att rådge och stötta ÅVC-besökaren. ● Bättre hantering av farligt avfall genom att medarbetare kan närvara vid farliga baren. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Besökaren på ÅVC bemöter medarbetarna på ett otrevligt sätt på grund av förändringen. ● När besökssystemet ligger nere uppstår stress. ● Hur ska hanteringen av nya abonnemang och abonnemang på grund av förändrade omständigheter hos kunden (flytt, ihopflyttning, skillsmessa, dödsfall med mera). ● Varumärket kan komma att påverkas. ● Risk för ökad nedskräpning utanför ÅVC.
<p>Möjlighet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Inga större förändringar i avfallstaxan. ● Besökaren slipper berätta vad som är med i bilen för ÅVC-medarbetarna. ● Ökat stöd på ÅVC från medarbetarna. ● Tydlighet i regelverket. ● Alla behandlas lika. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Avfallsabbonnenterna upplever att antalet besök per år är för få. ● Protester från allmänheten på grund av förändringen.

Gratis besök. Samtliga besök är gratis på ÅVC, ÅVC är tillgänglig för alla. Företagare betalar för sina besök. Med fria besök måste grundavgiften höjas ytterligare 10 %.

<p>Styrka</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Betalsystemet försvinner, vilket minskar risken för rån och stöld. ● Ökad bemanning på ”plattan” för att rådge och stötta ÅVC-besökaren. ● Bättre hantering av farligt avfall genom att medarbetare kan närvara vid farliga baren. ● Kostnadstäckningen finns i grundavgiften för behandling av avfall från ÅVC och kan budgeteras därefter. ● Bra för varumärket. 	<p>Svaghet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Varumärket kan komma att påverkas på grund av ytterligare höjning av avfallstaxan. ● Risk för att arbetsmiljön för besökare och personal försämras på grund av fler besökare samtidigt på ÅVC.
<p>Möjlighet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Besökaren slipper berätta vad som är med i bilen för ÅVC-medarbetarna. ● Ökat stöd på ÅVC från medarbetarna. ● Tydlighet i regelverket. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Protester på grund av ytterligare höjning av grundavgiften i avfallstaxan.

● Alla behandlas lika.	
------------------------	--